

Erken Çocukluk Döneminde Çocuğun Gelişiminin Desteklenmesinde Aile

Family in Supporting the Development of the Child in Early Childhood

Adem ARSLAN¹

ÖZ

Yaşamın ilk yıllarında hızlı bir büyüme ve gelişme söz konusudur. Erken çocukluk döneminde çocukların alacakları eğitim, edinecekleri deneyimler yaşamın diğer yıllarını etkilemektedir. Bu çalışmada erken çocukluk döneminde çocuğun desteklenmesinde aile, alan yazın çerçevesinde incelenmiştir. Ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi çocuğun gelişiminin desteklenmesinde büyük önem taşır. Erken çocukluk döneminde, çocukların sosyal olarak gelişmesine olanak sağlayacak uygun ortamlar oluşturulmalıdır. Ebeveyn tutumları çocuğun ahlak gelişimini etkilemektedir. Çocuğa cinsellikle ilgili edinmesi gereken ilk bilgileri vermek ebeveyn sorumluluğundadır. Fiziksel gelişimin bebeklikten başlayarak desteklenmesi çocukların sonraki dönemlerde sağlıklı beden yapısına sahip olması açısından gereklidir. Zihinsel gelişime katkı sağlayan legolar, hafıza kartları, parçalı oyuncaklar, bilgisayar oyunları, boyama kitapları kullanılabilir. Dil gelişimi için çeşitli kitaplarından, müzik aletlerinden, görüntülü ve sesli araçlardan yararlanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Erken Çocukluk, Aile, Gelişim

ABSTRACT

There is rapid growth and development in the first years of life. The education that children receive and the experiences they will gain in early childhood affect other years of life. In this study, the family in supporting the child in early childhood was examined within the framework of the literature. Informing and raising awareness of parents about child development is of great importance in supporting the development of the child. In early childhood, appropriate environments should be created that will allow children to develop socially. Parental attitudes affect the moral development of the child. It is the parent's responsibility to give the child the first information they need to learn about sexuality. Supporting physical development starting from infancy is necessary for children to have a healthy body structure in later periods. Legos that contribute to mental development, memory cards, toys with pieces, computer games, coloring books can be used. Various books, musical instruments, visual and audio tools can be used for language development.

Keywords: Early Childhood, Family, Development

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Adem ARSLAN, Çocuk Gelişimi, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO, Çocuk Gelişimi Programı, ademarslan6005@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7848-7395

GİRİŞ

Erken çocukluk dönemi, çocuğun uyarıcılarla dolu dış dünyayı çözmeye çalıştığı, sürekli olarak çevresine yöneldiği dönemdir.¹ Bu dönemde çocukların alacakları eğitim ve edinecekleri deneyimler, yaşamın diğer yıllarını etkilemektedir.²⁻³ Çocuklara sunulan çevreyi keşfetme fırsatları ve bu konuda çocukların teşvik edilmesi onların tüm gelişim alanlarını pozitif yönde etkilemektedir.⁴ Ebeveynlerin de çocuklar için güvenli, kaliteli ve sağlıklı ortamlar sağlama sorumlulukları bulunmaktadır.⁵

Yaşamın ilk yıllarında hızlı bir büyüme ve gelişme söz konusudur. Gelişim; döllemeden son aşamaya gelene kadar organizmanın fiziksel, zihinsel, duygusal, dil ve sosyal yönden belirli kurallarla sürekli olarak değişmesidir.⁶ Çocuğun gelişim sürecinde, ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma biçimleri, onlara karşı tutumları, ihtiyaçlarına cevap verme ve duygu düzenleme yöntemleri ile ebeveynler çocuklarına model olmaktadır.⁷ Çocuk bu dönemde ebeveynlerden ne kadar çok olumlu duyular alır ve çevresi zengin uyarılarla desteklenirse, o kadar olumlu ilişkiler geliştirebilir.⁸ Bazı aileler sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olsa bile çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi eksikliğinden dolayı sahip oldukları imkanları kullanamayabilirler. Gerekli bilgilere sahip olmadıklarından dolayı ellerindeki fırsatları çocuğun gelişimini sağlamak için kullanamazlar.⁹⁻¹⁰ Dolayısıyla ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi çocuğun gelişiminin desteklenmesinde büyük önem taşır.

Sosyal Gelişimin Desteklenmesinde Aile

Yaşamın erken yıllarında kazanılan davranışlar sosyalleşme açısından oldukça önemli görülmekte ve sosyalleşme öğrenme yolu ile gerçekleşmektedir.¹¹ Ebeveynlerin çocukla etkileşimi bu konuda etkin rol oynamaktadır.¹² Sosyal yaşam, içinde yaşadığı toplumun üyesi olarak çocuklar için doğdukları andan itibaren önemlidir.¹³ Çocukların sosyal yaşam içerisinde

kazanmaları gereken en önemli becerilerden birisi de sosyal becerilerdir.¹⁴ Sosyal beceriler, kişinin olumlu davranışlar başlatmasını, aynı zamanda sürdürmesini ve sosyal çevreye uygun tepkiler vermesini sağlayan hem sözel hem de sözel olmayan davranışları içeren öğrenilmiş davranışlardır.¹⁵ Ayrıca sosyal beceriler toplumdaki her birey için, tüm sosyal ortamlarda bireylerin yaşamlarını olumlu yönde etkileyen, olumlu iletişim kurmalarını, başarılı ve mutlu olmalarını sağlayan davranış kalıplarıdır.¹⁶ Bu becerilerin erken çocukluk döneminde edinilmesi yaşamın sonraki yıllarında çevreyle olumlu iletişim kurmalarını sağlar.¹⁷

Çocukların sağlıklı birer birey olarak yetişmeleri için anne babalarının sevgi ve şefkat göstermesi gerekir. Çocuk bu duygulardan mahrum bırakılmamalıdır. Erken çocukluk döneminde, çocukların sosyal olarak gelişmesine olanak sağlayacak uygun ortamların oluşturulması önemlidir.¹⁸ Sosyal yönden gelişmiş bireyler, kendi ihtiyaç ve arzuları ile içinde yaşadıkları toplumun talepleri arasında bir denge kurabilirler. Bu nedenle erken yaşlardan itibaren hem aile ortamında hem de okul öncesi kurumlarda çocukların sosyal gelişimine önem verilmelidir.¹¹

Çocukların sosyal duygusal gelişimlerini desteklemek için her gelişim alanına yönelik öneriler sunmak önemlidir.¹⁹

Bunlar;

*Bebeğin ebeveynlerine yönelik güvenli bağlanma geliştirmesi sağlanmalı,

*Ebeveynler çocukla ilişkilerinde sıcak, samimi, olumlu, duyarlı, sabırlı ve kabul edici olmalı,

*Çocuğa değerli olduğu hissettirilmeli,

*Çocuğun gelişimi, kabiliyetleri ve başarısı başkalarıyla kesinlikle kıyaslanmamalı,

*Çocuğun tercihleri ve tercihlerinden kaynaklı olabilecek olumsuz sonuçlar eleştirilmemeli,

*Yaparak ve yaşayarak gerçekleştirdiği öğrenmeleri desteklenmeli,

- *Çocuğa yaşlılarıyla ya da yetişkinlerle vakit geçirmesi için fırsatlar sunulmalı,
- Çocuğun sosyal ortamlarda bulunması teşvik edilmeli,
- *Sorumluluk alması desteklenmeli ve buna yönelik olumlu pekiştirme kullanılmalı,
- *Her bireyin farklı özelliklere sahip olduğu anlatılmalı,
- *Ayrım yapılmadan, etiketlenmeden, tasnif edilmeden arkadaş seçimi yapması gerektiği vurgulanmalı,
- *Çocuktan ne beklendiği konuşulmalı,
- *Aşırı korumacı, otoriter, aşırı liberal veya tutarsız davranışlar gibi olumsuz ebeveyn tutumları sergilenmemeli,
- *Ebeveynler çocuklarına karşı tutarlı, kabul edici ve teşvik edici, uzlaşmaya ve iletişime açık, demokratik bir tutum sergilemeli,
- *Çocuklara olumlu rol model olmaya özen gösterilmeli,
- *Çocuğun gelişimini destekleyen oyun, kitap ve materyaller çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun olarak seçilmeli,
- *Çocukla yapılacak etkinlikler ve alınacak oyuncaklar hakkında çocuğun görüş ve istekleri dikkate alınmalı,
- *Çocuğa her ortamda ve koşulda kendini ifade etme fırsatı verilmeli,
- *Çocukla iletişimde sen dili yerine ben kullanılmalı,
- *Çocuğun okula uyumu, okul-aile işbirliği ile kolaylaştırılmalı,
- *Çocuğun okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanması sağlanmalı,
- *Ebeveynler çocuğun gelişimi için oyunun önemini bilmeli,
- *Çocukla karşılıklı iletişime dayalı oyunlar oynanmalı,
- *Çocuğa oyun içinde gerek günlük yaşam becerileri gerek sosyal beceriler öğretilmelidir.

Çocuğun kendi duygularının farkında olmasını sağlamak ve rahatça bu duyguları ifade edebileceği fırsatlar sunmak, çocuğun kendi bireysel özelliklerine göre onu desteklemek, sosyal ve kültürel ortamlara katılımı konusunda yardımcı olmak, özgürce oyun oynamasına fırsatlar yaratmak sosyal ve duygusal gelişim için önemlidir. Ayrıca çocuğun haklarına da saygı gösterilmesi gerekmektedir. Sosyal etkinlikleri

zenginleştirmek için çeşitli evcilik oyunları oynanabilir. Dolgu oyuncaklar, kuklalar, eğitici oyuncaklar, evcil hayvanlardan yararlanılabilir. Çocuğun yaşına ve seviyesine uygun çocuk filmleri de birlikte izlenebilir.

Kişilik Gelişiminin Desteklenmesinde Aile

Erken çocukluk dönemi temel kişilik özelliklerinin, davranış ve alışkanlıkların kazanıldığı, pek çok açıdan çocuğun gelişiminin en aktif olduğu dönem olmaktadır.²⁰ Kişilik gelişimini etkileyen önemli faktörlerden biri, anne ve babanın doğumda çocuklarına aktardıkları kalıtsal özelliklerdir. Kalıtım, çevreden etkilenmeden anne ve baba tarafından nesilden nesile aktarılır. Bu kalıtsal özellikler, bireylerin tüm yaşamını etkilemektedir.²¹ Bununla birlikte ailenin davranışları çocuğun ilk yıllarında çok önemlidir. Anne babalar çocukların fiziksel ve toplumsal çevrelerini bağlılık ilişkisi yoluyla çocukların ilişki kalıplarını etkilemektedirler.²² Çünkü çocuklar genellikle dünyayı anne-babasının gözüyle görmeye çalışır.²³ Zira ebeveynlerin değer yargıları çocukları çok derinden etkilemektedir.²⁴

İlk çocukluk yıllarında itibaren ailenin toplum kurallarını, ahlaki değerleri çocuğa kazandırmak için doğru model ve örnekleri sağlaması çocuğu doğru davranışa motive eder. Onun için ebeveyn tutumları çocuğun ahlak gelişimini etkilemektedir. Çocuklara söz hakkı tanımak, uygun tartışma ortamları hazırlamak, empati yeteneğini geliştirmek, yaptıkları davranışın varsa neden yanlış olduğunu ortaya koymak, davranışın başkalarının üzerinde olan etkisine dikkat çekmek, özgür, araştıran, sorgulayan, üreten bireyler olarak yetişmeleri için çalışmak ahlak gelişimini destekleyebilmek açısından önem taşımaktadır. Ancak bu durumlar somut örneklerle dayandırılmalı, zamanında, yerinde ve yeterli olmalıdır.²⁵

Çocukların kişilik gelişiminde anne baba ve çocuk arasındaki yakın duygusal bağlanma oldukça önem taşımaktadır. Ebeveynler çocuğun bireysel özelliklerine saygı göstermeli ve duyarlı olmalıdır. Çocuğa karşı esnek olunmalı ve çocuğu kötü

etkileyecek durumlardan kaçınılmalıdır. Çevreyi çocuğun kişilik özelliklerine göre şekillendirmeyi bilmelidir. Çocuklarına karşı sevgisini göstermeli, güven ve kabul ortamı oluşturmalı, çocukların benlik saygısını geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Sabır ve anlayış ihmal edilmemelidir. Başarı duygusunu tatacak imkanlar sunmaları, bağımsızlık çabalarını desteklemeleri ve yetenekleri ile ilgili cesaretlendirmeleri de sorumlulukları arasındadır.²⁶ Benlik saygısına zarar verecek durumlardan ebeveynler kaçınılmalıdır.²⁷ Çocukta düşük benlik saygısı bulunuyorsa, ebeveynler nedenlerini tespit etmeli ve nedene yönelik müdahalelerde bulunmalıdır. Yoksa cezayı etkili bir yaklaşım olarak görmek doğru değildir.²⁸

Çocuklarıyla ve kendi aralarında iletişimi iyi olan, kendine güvenen, esnek ve hoşgörülü bir yaklaşım sergileyen, çocuklarına güven veren ailelerde yetişen çocukların benlik saygısı yüksektir.²⁹ Ebeveynin ilgili tutumu çocuğun özgüvenini yükseltirken önemsiz ve dışlayıcı tutumları ise çocuğun özgüvenini düşürmesine sebep olur.³⁰ Çocukların ailede sorumluluklarının kalıcı olması için geçmişten günümüze gelen kültürü, dini ve ahlaki değerleri çocuğa aktarmak her zaman önemlidir.³¹ Bunun için ailede değerlere yönelik etkinlikler yapılabilir. Sorumluluk ailede başlamakta ve sonrasında ebeveynler ve eğitimciler, çocuklara sorumluluk öğretmenin yollarını aramaktadırlar. Çocuğun ailede katılımcı olması, aile bağlarını daha da güçlendirmekle beraber ailede sorumluluk bilincini de arttırmaya yardımcı olur.³²

Cinsel Gelişimin Desteklenmesinde Aile

Cinsellik, doğumdan başlayıp ölüme kadar devam etmektedir. Ayrıca kişiliğin önemli bir bütünüdür. Bebeklik ile beraber her yönden gelişen çocuk aynı zamanda cinsel olarak da gelişim göstermektedir.³³ Cinsel gelişim, biyolojik bir görüş olmakla beraber, karar verme, sorumluluk alma gibi kişisel becerileri, iletişim becerilerini, cinsel sağlık ve cinsellik ile ilgili bilgilendirmeyi de içermektedir.³⁴ Erken çocukluk dönemlerinde, gelişim çok hızlı olduğu için cinsel ilgi de

yoğunlaşmaktadır. Erken çocukluk döneminde, gelişimin diğer alanlarında olduğu gibi, cinsel gelişimde de, sonraki yıllarda etkisini göstermesi yönüyle önemlidir. Bu nedenle toplumda sağlıklı bireyler yetiştirilmesinde cinsel gelişim özelliklerinin bilinmesi ve bu yaklaşımların uygulanması gerekmektedir.³⁵

Cinsellik hem kişilik gelişiminin hem de yaşamın önemli bir parçasıdır.³⁶ Erişkin cinselliğinin alt yapısı çocuklukta oluşturulmaktadır.³⁷ Cinsel gelişim insanın gerek kendi cinsiyetiyle ilgili üreme organlarının büyüüp olgunlaşmasını gerek bu gelişme ile ilgili problemleri ve davranış değişikliklerini kapsar. Sadece anatomik yapıların farklılıklarıyla ilgili değil duygusal ve bilişsel gelişim ile ilgilidir.³⁸ Dünyaya gelen her çocuk, kadın/erkek olduğunu belirleyen biyolojik anatomik yapı ve cinsel kimlik ile gelmektedir. Ancak çocuğun cinsiyet farkının olduğunun anlaşılması doğumla birlikte olmayıp, yaşamın sonraki yıllarında olmaktadır.³⁹ Cinsiyetlerin gerektirdiği kendine özgü becerilerin, bireysel özelliklerin davranış ve kendilik kavramlarının kazanılması, cinsiyetleri ayırt etme süreci olarak ifade edilmektedir.⁴⁰ Yaşamın ilk yıllarını oluşturan erken çocukluk dönemi tüm bu bilgilerin sağlıklı edinilmesi gereken bir dönem olduğundan önem kazanmaktadır.⁴¹

Çocukların cinsel meraklarının yoğun olduğu, kendi cinsel kimliklerini edindikleri, hem cinsleriyle benzerlik kurup cinsel rollerini edindikleri bir dönemdir. Bu dönemde cinsel eğitimin asıl amacı cinsel gelişimi sağlıklı bireyler yetiştirmektir. Çocuklar cinsel eğitim ile beraber cinsellikle ilgili gerekli bilgileri öğrenecek, olumlu duygu ve davranışlar kazanacaklardır.⁴² Erken çocukluk dönemindeki çocuklar, hem kendilerinin hem de başkalarının bedenleri ile ilgili her konuda çok meraklıdırlar. Çocukların zihinsel olarak gelişmeleri, kendini tanımaya ve çevresinde olanları kavramaya yönelik soru sormalarına zemin hazırlamaktadır. Gelişimin çok hızlı olduğu erken çocukluk döneminde de bu sorular çoğalmaktadır.⁴³ Çocuğa cinsellikle ilgili

edinmesi gereken ilk bilgileri vermek, çocuğu bu konuya yaklaştırmak, çocuğun başka yerlerden edindiği bilgileri kontrol altında tutmak ebeveyn sorumluluğundadır.³⁶ Bu konuda anne babalar çocuklarına karşı nasıl bir tutum ile yaklaşımları gerektiğini bilememekte, cinsellikle ilgili çocuklarının meraklarının nasıl giderebileceklerini ve sorularına nasıl cevap verebilecekleri gibi konularda kaygı ve rahatsızlık duyabilmekte, ayrıca cinsel oyunlar konusunda kuşku duymaktadır.⁴⁴

Anne babalar, çocuklarının cinselliğe yönelik tutum ve değer yargılarının gelişmesinde önemli bir yer almaktadır.⁴⁵ İlk olarak aile ortamında başlayan cinsel eğitim, ömür boyu süren bir öğrenme sürecidir. Aileden sonra öğretmen, arkadaş, uzman, bu alanda çalışan meslek grupları, doktor ve medya ile şekillenir.⁴⁶ Çocuk cinsel merakı ile ilgili sorularını kime sorduysa cevabı da o ebeveynin vermesi gerekmektedir. Bazı ebeveynlerin çocuğun cinsel organlarına bakması, dokunması veya kendi kendini uyarma davranışına sert tepkiler vermesi ya da cezalandırması, aslında ebeveynlerin cinselliğe ne kadar sağlıksız baktıklarının göstergesidir.⁴³ Çocukların cinsellikle ilgili soruları yaşlarına ve gelişim özelliklerine uygun bir şekilde cevaplandırılarak merakları giderilmelidir. Eğer çocuğun merakı giderilmez ve cinsellikle ilgili doğru bilgi verilmezse çocuk merakını başka yollarla gidermeye çalışacaktır. Bu merak cinsel oyunlar ile giderilse de, ileriki yaşlardaki çocuklar tarafından kendi amaçları için kullanma ihtimali yüksektir.⁴⁷

Çocuklar ebeveyn ve arkadaşlar gibi modeller ile ya da onlara tanınan fırsatlarla tuvalet eğitimi, giyinme-soyunma, yemek yeme gibi temel öz bakım becerilerini geliştirmektedirler.⁴⁸ Tuvalet eğitimi, yemek yeme ve giyinme-soyunma becerileri en temel öz bakım becerileridir.⁴⁹ Okul öncesinde, çocukla ilgili bütün davranışlarda olduğu gibi giyinme soyunma ile ilgili davranışların kazandırılmasında sabırlı olunmalı, çocuk rahat bırakılmalıdır. Çocukla ilgilenenlerin çocukların giyinme soyunma davranışlarını ilerletebilmeleri için gerekli

olanakları sağlamaları gerekir.⁵⁰ Ebeveynler cinsel eğitimde sabırlı ve hoşgörülü olma, endişelenmeme, ortaya çıkabilecek sorunları olgunlukla karşılama ve çocuğun seviyesine göre yaklaşma gibi noktalara dikkat etmelidir.⁵¹

Bilişsel-Dil Gelişiminin Desteklenmesinde Aile

Çocuğun bilişsel gelişiminde kalıtım, çevre, zeka, cinsiyet, aile, doğum sırası, kardeş sayısı, sosyo-ekonomik durum, beden ve ruh sağlığı, anne baba tutumu gibi bir çok faktör etkilidir. Okul öncesi dönemde çocuklar, dikkatini toplama yetisini kullanırken tüm zihinsel becerilerini, özelliklerini, alanlarını ve yeteneklerini aktif hale getirir.⁵² Temel olarak çocuğun annesi veya bakımını yapan kişi ile kurmuş olduğu bağın niteliğinin, kişinin temel güven hissini, benlik algısını ve bu doğrultuda başkalarıyla kurulacak olan her tür sosyal ilişkinin kalitesine de büyük ölçüde etki edebileceği söylenmektedir. Güvenli bağlanmayı sağlayabilen çocuklar ilgi ve merak duygusunu geliştirir. Okul öncesi dönemde önemli bir yeri olan dikkat ve görsel algı becerileri ise, çocuklar ekran başında uzun zaman geçirdiğinde olumsuz olarak etkilenebilmektedir.⁵³ Ebeveynler ekranda geçen süreye dikkat etmelidir.

Çocukların konuşmayı öğrenmesi çok karmaşık bir süreçtir. Konuşmayı çocuk taklit ile öğrenir. Bu nedenle bebekle doğumdan başlayarak hatta doğum öncesinden itibaren zengin ve sıcak iletişim kurulmalıdır. Bebeklerle resimli kitaplara bakmak ve onlarla ilgili konuşmak, yaşına uygun kitaplar okumak dil gelişimini destekler. Başka insanlarla iletişim kurmasını sağlamakta önemli bir yer tutar. Ayrıca her çocuğun iletişim becerilerinin farklı olduğu unutulmamalıdır. Çocukları dil gelişim yönünden kardeşleri ile bile olsa kıyaslamamak, her çocuğun farklı olduğunun unutmamak gerekir. Yapılan çalışmalarda, sosyo-ekonomik açıdan üst seviyede bulunan ailelerde yetişen çocukların sözcük kapasitesi gelişiminin ve cümle oluşturma becerisinin daha yüksek olduğu görülmektedir. İlgi gösterilen ve kendileriyle sürekli iletişim

kurulan çocukların dili konuşmada daha başarılı oldukları, çeşitli sağlık problemlerine maruz kalan ve iki dilli ortamlarda yetişen çocukların dili öğrenmede zorlandıkları, zekâ ve dil yeteneği arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu, ayrıca oyun aracılığıyla çocukların dil gelişimlerinin önemli ölçüde geliştiği görülmüştür.^{54,29} Çocuk kendisini ifade ederken, yeteneklerini fark etmeye çalışırken ona her anlamda destek veren ve onun kendi gelişimini sağlaması için olanak sağlayan anne babalar, çocuktaki benlik kavramının gelişmesine büyük anlamda katkıda bulunmaktadır. Devamlı olarak eleştiriye maruz kalan, bağırma ve şiddet içerikli davranış ile karşılaşan, önüne engel konulan bir çocukta da benlik gelişiminin pozitif bir yönde olması mümkün değildir.⁵⁵ Ebeveynin bebeği ile konuşması, okşaması onun sosyal gelişimini etkilediği gibi zihinsel gelişimini de etkilemektedir.⁵⁶

Çocuklarda bilişsel gelişimi desteklemek için; çocukla göz teması kurulmalı, çocukla sık sık konuşulmalı, çocuğun ilk sesleri dinlenmeli, yeni sesler çıkarması için teşvik edilmeli, çocuklara zengin bir uyarıcı ortam sunulmalı, çocuk rahatsız edilmemelidir. Düşünme düzeyinin üzerinde bilgi edinmeye zorlanmamalı, öğretilcek bilgiler parça parça anlatılmalı, çocuklar deneme yanılma yoluyla bilgi arayarak yeni sesler çıkarmaya teşvik edilmelidir. Çocuklar öğrenmeye teşvik edilmeli, çocukların çalışmalarına müdahale edilmemeli, gerektiğinde rehberlik edilmeli, çocuklara yapılacak her türlü açıklama kısa olmalı, çocuk dramatizasyon, oyun, sanat, müzik, çocuk gibi etkinliklere yönlendirilmelidir. Karmaşık konular anlatılırken bol örnekler verilmeli, bağlantılar kurulmalı ve karşılaştırmalar yapılmalı, sorularına sabırla basit ve anlaşılır cevaplar verilmelidir. Çocuklara sunulan konuların daha iyi anlaşılması için grafikler, şekiller ve tablolar kullanılmalı, çocuklar ile sosyal, kültürel, teknolojik ve ekonomik konularda tartışmalar yapılmalıdır. Hipotezler kurarak ispat etmeleri sağlanmalı, çocuklar bilimsel düşünmeye alıştırılmalı ve problem çözerken sesli düşünmeye teşvik edilmelidir.⁵⁷

Zihinsel gelişime katkı sağlayan legolar, hafıza kartları, parçalı oyuncaklar, bilgisayar oyunları kullanılabilir. Boyama kitaplarından yararlanılabilir. Dil gelişimi için çeşitli hikaye kitaplarından, müzik aletlerinden, görüntülü ve sesli araçlardan yararlanılabilir. Böylelikle kendilerini ifade edebilmeleri, sese dayalı beceri geliştirmeleri desteklenebilir.

Fiziksel-Motor Gelişimin Desteklenmesinde Aile

Fiziksel gelişme, büyüme sürecinde insan vücudunun şeklinin ve oranlarının değişmesi anlamına gelir.⁵⁸ Motor gelişim sürecini; biyolojik ve çevresel etkenler, doğum öncesi-sırası-sonrası dönemler de etkilemektedir. Bu etkenler hareket becerilerinin edinimine ve gelişimine etki etmektedir.

Erken çocukluk döneminde motor gelişim sürecinde yürüme, koşma, zıplama, tırmanma, kayma, merdiven çıkma, fırlatma, yakalama, emekleme, yoğurma, kesme, katlama, sıkma, döndürme gibi aktiviteler ince motor gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır.¹ Çocukların özgürce hareket edebilecekleri sağlıklı ve güvenli eğitim ortamları hazırlanmalı, küçük ve büyük kaslarını kullanabilecekleri oyunlara olanak sağlamalı, sağlıklı beslenmeleri desteklenmeli, fiziksel hareketleri yapabilecekleri etkinlikler yapılmalıdır.

Çocuklara erken yaşlardan itibaren destek olabilmek için öncelikle motor gelişimlerinde desteklenmesi gereken güçlü yönler ve zayıf yönler belirlenmelidir. Motor gelişimine müdahale, gelişimi hızlandırmakta, olabilecek sorunları önlemekte böylelikle yetenek gelişimine katkı sağlamaktadır.⁵⁹ Dolayısıyla anne babalar motor gelişimini desteklemek için doğumdan itibaren çocuklarına uygun çevresel imkanlar sunmalı, yapılacaklar konusunda teşvik etmelidir. Anne babalar yaşam içinde doğal bir şekilde var olan rutin günlük yaşam aktivitelerini kullanarak çocukların motor gelişimlerini destekleyebilir.⁶⁰ Fiziksel gelişim bireyin, beden yapısı, sinir-kas işlevlerindeki değişim ve dengelenme süreci iken motor gelişim

bireyin, organlarının işleyişini denetim altına almadaki becerikliliğin artmasıdır.

Okul öncesi eğitimde çocuğun yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun motor etkinlikleri yapmak, çocuğun motor becerilerini, fiziksel kuvvetlerini, çevikliklerini ve motivasyonlarını arttıracaktır. Fiziksel gelişimin bebeklikten başlayarak desteklenmesi çocukların sonraki dönemlerde sağlıklı beden yapısına sahip olması açısından gereklidir. Fiziksel ortam ve uyarıcılar önem taşımakla beraber ebeveyni çocuk taklit ettiğinden model olmakta önem taşır. Çünkü çocuklar taklit ile motor becerilerini geliştirirler. Kontrollü bir şekilde jimnastik hareketler yaptırılabilir.⁶¹ Evdeki eşyalar hareket imkanı sağlayabilecek uygun konuma getirilebilir.⁶²⁻⁶³ Çocuklara göre olan, onların ilgisini çeken renkli, hareketli nesne ve oyuncaklar sunularak çocuğun hareket edinimi desteklenmelidir.³⁶ Çocuklar her gün parklara götürülebilir.⁶² Çocuklara hareketi kısıtlayan ceza yöntemleri kesinlikle uygulanmamalıdır.⁵⁸ Motor becerilerindeki

yetersizliklerinden dolayı yaptığı sakarlıklar hoş karşılanmalıdır.⁶⁴

Fiziksel gelişimin desteklenmesinde doğum öncesinde annenin bilgilendirilmesi, beslenme ve egzersizi, duygusal durumun kontrol edilmesi gibi konuları önem taşır. Uyku düzeni ve sağlıklı beslenme çocuğun fiziksel gelişiminin desteklenmesinin ilk şartlarından. Özellikle ilk aylarda bebeğin anne ile aynı odada fakat ayrı yataklarda uyuması desteklenmelidir. Bebeğin uyku düzenine de saygı gösterilmeli ve gerekirse aile hayatında buna yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.⁶⁵ Oyunların ve oyun malzemelerinin özelliklerinin fiziksel gelişimi destekleyecek şekilde düzenlenmesi gerekir. Hiç olmazsa bir tane düzenli spor faaliyeti yapılmalıdır. Ailenin fiziksel aktivite, beden eğitimi ve spora yöneltilmesi ve bu konuda örnek olması, aynı zamanda çocuğun bilgisayar ve internet bağımlılığını da engelleyecektir. Fiziksel aktivitelere yönlendirmek çocuğun enerjisini olumlu etkinliklere kanalize etmesini de sağlayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada çocukların gelişiminin desteklenmesinde aile konusu, alan yazın çerçevesinde incelenmiştir. Çocukların içinde bulunduğu dönemin özelliklerini iyi bilmek sorunları önlemek açısından önemli görülmektedir. Aile çocuğun gelişiminde çok büyük etkiye sahiptir. Ebeveynler çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilinçlendirilmelidir. Çocuğun tüm gelişim alanlarında anne-baba-çocuk arasındaki

etkileşimin niteliği önem taşır. Sağlıklı etkileşim ile çocuk hem gelişir hem de ailesinin, toplumun beklentilerine uygun, uyumlu bir birey olarak yetişir. Yeterli güven, sevgi ve anlayış içinde yetişen çocuklar sağlam bir gelişim süreci geliştirirler. Çocukların desteklenmesinde aile doğru rol model olmalıdır. Ebeveynler gelişim alanlarını destekleyici materyallerden yararlanmalıdırlar.

KAYNAKLAR

- 1) Aral, N, Baran, G, Bulut, Ş. ve Çimen, S. (2001). "Çocuk Gelişimi 1". İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- 2) Koçyigit, S. (2009). İlköğretim birinci sınıf öğretmenlerinin ve ebeveynlerin görüşleri ışığında okula hazır bulunuşluk olgusu ve okul öncesi eğitime ilişkin sonuçları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- 3) Oktay, A. (2007). "Okul Öncesi Eğitimden İlköğretime Geçiş Projesi". İstanbul: Neta.
- 4) Sharma, A. ve Cockerll, H. (2014). "Mary Sheridan's From Birth To Five Years: Children's Developmental Progress".(4th ed.). New York: Routledge.
- 5) Kitapçı Uysal, F. (2005). "Anne ve Çocuk Sağlığı". İstanbul: Morpa.

- 6) Senemoğlu, N. (2010). "Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya". Ankara: Pegem.
- 7) Huberty, T. J. (2012). "Anxiety and Depression in Children and Adolescents: Assessment, Intervention and Prevention". Springer Science & Business Media.
- 8) Yılmaz, N. (1999). "Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı". Üçüncü Baskı. İstanbul: Ya-Pa.
- 9) Genez Muluk, E. (2004). Alt ve üst sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin aile yapıları ve anne çocuk ilişkisinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- 10) Yörükoglu, A. (2007). Değişen toplumda aile ve çocuk. İstanbul: Özgür.

- 11) Aral, N. ve Durualp, E. (2014). "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Gelişim Alanlarına Göre Özellikleri". Rengin Zembat (Ed.), Okul Öncesinde Özel Öğretim Yöntemleri içinde 1-33, (4.Baskı). Ankara: Anı.
- 12) Girard Lc, Doyle O. and Tremblay R. E. (2017). "Maternal Warmth and Toddler Development: Support for Transactional Models In Disadvantaged Families". *European Child & Adolescent Psychiatry*, 26(4), 497-507.
- 13) Bak, M. (2011). Çocuk gelişimi. İstanbul: Cinius Yayınlar.
- 14) Acun Kapıkıran, N, Bora İvrendi, A. ve Adak, A. (2006). "Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri Durum Saptaması". Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (19), 19-27.
- 15) Gülay, H. ve Akman, B. (2009). Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- 16) Sevinç, M. (2005). Kendine güven ve başarı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- 17) Kabasakal, Z. ve Çelik, N. (2010). "Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeylerine Etkisi". İlköğretim Online Dergisi, 9(1), 203-212.
- 18) Çağdaş. A. ve Seçer Şahin, Z. (2011). "Anne Baba Eğitimi". Ankara: Eğiten Kitap.
- 19) Tirşioğlu, F. ve Bütün-Ayhan, A. (2013). "Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Becerilerin Desteklenmesi". *International Journal of Early Childhood Education Research*, 2 (4), 35-42.
- 20) Hamamcı, Z. (2005). "Üç-Altı Yaşlarında Çocukları Olan Anne ve Babaların Aile Eğitim İhtiyaçları" Çağdaş Eğitim Dergisi, 30, 28-36.
- 21) Soysal, A.(2008). "Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması". Çimento İşveren Dergisi, 22(1), 5-19.
- 22) Hortaçsu, N. (2003). "Çocuklukta İlişkiler". Ankara: İmge.
- 23) Yavuzer, H. (2006). Çocuk psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- 24) Bayraktar. F. (1995). "Ailenin Eğitim Görevi". Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2, 117.
- 25) Hökelekli, H. (2018). "Din Psikolojisi". Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- 26) Gürşimşek, I. ve Günay, V. D. (2005). "Çocuk Kitaplarında Cinsiyet Rollerinin İşlenişinde Kullanılan Dilsel ve Dil Dışı Göstergelerin Değerlendirilmesi". Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 53- 63.
- 27) Santrock, J. (2014). "Yaşam Boyu Gelişim". (1. Basım). Ankara: Nobel.
- 28) Bowlby, J. (1999). "Psikoanaliz ve Çocuk Eğitimi. Çocukları Anlamak". İstanbul: Gendaş.
- 29) Yavuzer, H. (2006). Çocuk psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- 30) Soner, O. (1995). Aile Uyumu, Öğrenci Özgüveni ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- 31) Topaloğlu, B. (2016). "İslam'da Kadın". İstanbul: Ensar Neşriyat.
- 32) Özen, A, Acar, Ç, Tavlar, Ö. ve Çetin, Ö.(2002). "Öz bakım Becerilerinin Öğretiminde İpucunun Giderek Azaltılmasıyla Öğretim Yönteminin Etkililiği". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2,147-168.
- 33) Güngör Aytar, A, Artan, İ. ve Boztepe, H. (Ed.). (2014). "Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim". Ankara: Hedef Yayıncılık.
- 34) Çalışandemir, F, Bencik, S. ve Artan, İ. (2010). "Çocukların Cinsel Eğitimi: Geçmişten Günümüze Bir Bakış". Eğitim Ve Bilim Dergisi, 33, 150.
- 35) Deniz, Ü. And Kesicioğlu, O. S. (2014). "Sexuality-Related Questions Of Children in Early Childhood Period and Appropriate Approaches, Preschool Education In Turkey and in The World: A

- Theoretical and Empirical Perspective". Sofia: Kliment Ohridski University.
- 36) Artan, İ. ve Bayhan San, P. (2011). "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi", İstanbul: Morpa.
- 37) Balkan, İ. K. (2011). "Okul Öncesi Çocuk". Mücella Ormanlıoğlu Uluğ, Gülçin Karadeniz (Ed.), Ankara: Nobel Kitap.
- 38) Tuzcuoğlu, N, Tuzcuoğlu, S. (1996). "Çocuğun Cinsel Eğitiminde Ailelerin Karşılaştıkları Güçlükler". Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 8 (8), 251-262.
- 39) Gürşimşek, I. ve Günay, V. D. (2005). "Çocuk Kitaplarında Cinsiyet Rollerinin İşlenişinde Kullanılan Dilsel ve Dil Dışı Göstergelerin Değerlendirilmesi". Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 53- 63.
- 40) Başal, H. A, Kahraman, P. (2011). "Anne Eğitim Düzeyine Göre Çocukların Cinsiyet Kalıp Yargıları, İle Oyun ve Oyuncak Tercihleri". *Journal Of New World Sciencesacademy*, 6(1), 1336-1357.
- 41) Yurdakul, R. S. (2012). "Çocuk ve Cinsellik". (2. Basım). İstanbul: Kare yayınları.
- 42) Yılmaz, N. (1999). "Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı. Rehber Kitaplar Dizisi". Üçüncü baskı. İstanbul: Ya-Pa.
- 43) Deniz, E.(2011). "Erken Çocukluk Döneminde Gelişim". Ankara: Ertem Basım.
- 44) Balkan, İ. K. (2011). "Mücella Ormanlıoğlu Uluğ, Gülçin Karadeniz (Ed.), Okul öncesi Çocuk". Ankara: Nobel Kitap.
- 45) DiIorio, C, Kelley, M. and Hockenberry Eaton, M. (1999). "Communication About Sexual Issues: Mothers, Fathers, and Friends". *Journal Of Adolescent Health*, 24 (3), 181-189
- 46) Sungur, M.Z. (1998). "Cinsel Eğitim". *Journal Klinik Psikiyatri*, 2, 103-108.
- 47) Bozer, M. (2009). Din Eğitimi Açısından 0-12 Yaş Arası Çocuklarda Cinsel Tutum ve Davranış Eğitimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- 48) Özen, A, Acar, Ç, Tavlar, Ö. ve Çetin, Ö. (2002). "Öz bakım Becerilerinin Öğretiminde İpucunun Giderek Azaltılmasıyla Öğretim Yönteminin Etkililiği". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 147-168.
- 49) Varol, N. (2004). "Öz Bakım Becerilerinin Öğretimi". İstanbul: Kök Yayıncılık
- 50) Demiriz, S. ve Dinçer, Ç. (2001). "5-6 Yaş Çocuklarının Öz Bakım Becerilerinin Cinsiyet ve Okulöncesi Eğitim Alma Durumlarına Göre İncelenmesi". *Milli Eğitim Dergisi*, 150,58-60.
- 51) Kaya-Balkan, I. (2011). "Okul öncesi Çocuk ve Cinsel Gelişim" (Çev. Mücella Ormanlıoğlu-Uluğ ve Gülçin Karadeniz). Okulöncesi Çocuk ve... içinde (s.57-65). Ankara: Nobel.
- 52) Gözüm, A. (2017). Okul Öncesi Dönemde Dikkat Yetisinin Gelişimi Programının Çocukların Dikkat Yetisi Kazanımı İle Akıl Yürütme Becerilerine Etkisi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 53) Cengiz, Ö. (2002). 5-6 Yaş Çocuklarının Görsel Algı Gelişimini Destekleyici Eğitim Programının Etkisi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- 54) Mangır, M. ve Erkan, S. (1987). "0-4 Yaş Arasındaki Çocuklarda Dil Gelişimi". Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- 55) Mangır, M. ve Erkan, S. (1987). "0-4 Yaş Arasındaki Çocuklarda Dil Gelişimi". Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- 56) Açıkgöz, Ü. K. (2007). "Etkili Öğrenme ve Öğretme". İzmir: Biliş Yayıncılık.

- 57)** Özkan, E. (2007). "Öğrenmeyi Öğret Bana". Sekizinci Baskı. Bilgem Ünlversal Eğitim Dizisi. Konya: Şelale Matbaa.
- 58)** Başal, H. A. (2003). "Gelişim ve Psikoloji "Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebilirim.". İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- 59)** Günsel, A. M. (2004). "Okul Öncesinde Beden Eğitimi ve Uygulamaları". Ankara: Anı.
- 60)** Baysal Metin, N. (2016). "Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi". Ankara: Pegem Akademi.
- 61)** Kale, R. (2003). "Okulöncesi Dönemde Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi". Ankara: Nobel Yayınevi.

- 62)** Saygılı, S. (2009). "Çocuk Psikolojisi". İstanbul: Nesil Yayınları.
- 63)** Siyez, M. (2007). "Fiziksel Gelişim "Eğitim Psikolojisi". (Ed: Alim Kaya), 2. Baskı". Ankara: Pegem Yayıncılık.
- 64)** Ünver, G. (2007). "Bedensel ve Devinsel Gelişim, "Eğitim Psikolojisi". (Ed: Ayten Ulusoy), 2. Baskı". Ankara: Anı Yayıncılık.
- 65)** Özmert, E.N. (2006). "Erken Çocukluk Gelişiminin Desteklenmesi III: Aile". Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 49 (3), 256-273.